

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Kritéria výběru volnočasových aktivit

Criteria for selection of leisure activities

Praha 2011

Autor práce: Monika Ulrichová, DiS, 3. ročník

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

MONIKA ULRICOVÁ

III. ročník

Kritéria výběru volnočasových aktivit

Criteria for selection of leisure activities

Autor práce: Monika Ulrichová, DiS, 3. ročník

Vedoucí práce: PhDr. Jarmila Mojžíšová, Ph.D.

Praha 2011

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

V Praze dne 28.03.2011

.....

Poděkování

Děkuji PhDr. Jarmile Mojžíšové, PhD., za odborné vedení diplomové práce.

Cílem práce bylo zjištění kritérií pro výběr konkrétních zájmových aktivit, množství a oblíbenost zvolené zájmové aktivity, časová dotace, kterou je dítě schopno nebo ochotno zvolené aktivitě věnovat, motivace dětí. Pro zajímavost jsem zjišťovala údaje u dvou skupin respondentů – u dětí ve věkovém složení 6 až 13 let a souběžně s dětmi u jejich rodičů.

Klíčová slova

Volnočasové aktivity, kritérium výběru, časové dotace

Objective questionnaire was to determine criteria for the selection of specific interest activities, amount and popularity of leisure activity chosen, time allotment, with it is a child able or willing to amount activity pay, motivation of children. Out of curiosity, I examined data on two groups of respondents – in children aged 6 to 13 years and in parallel with the children with their parents.

Keywords

leisure activities, selection criteria, time allocation

Kritéria výběru volnočasových aktivit	1
Kritéria výběru volnočasových aktivit	2
Úvod	7
Cíl práce, důvod vypracování zkoumaného tématu	7
1. Pedagogika volného času jako teoretický pojem	8
1.1 Vědní obor Pedagogika volného času	8
1.2 Základní pojmy pedagogiky volného času	9
1.3 Předpoklady pro práci vychovatele	12
1.4 Charakteristika oblasti pedagogika volného času	14
1.4.1 Stanovení cíle a obsah	14
1.4.2 Činností pojetí výchovy mimo vyučování	17
1.4.3 Účastníci volnočasových aktivit, intenzita zájmů	18
1.4.4 Charakteristika subjektů nabízejících volnočasové aktivity	19
2. Počátky mé pedagogické praxe	22
2.1 Představení lokality s nabídkou volnočasových aktivit	22
2.2 Pedagogické začátky	23
3. Podmínky vedení kurzů ve Kbelích	24
3.1 Představení pořadatele hudebních kurzů	24
3.2 Materiální podmínky kbelských hudebních kurzů	25
4. Prostředí trávení volného času kbelských dětí	26
4.1 Zařízení pro výchovu mimo vyučování	26
4.2 Zjišťování důvodů samotného výběru volnočasových aktivit	28
5. Hledání odpovědí na výše uvedené otázky	29
5.1 Formy a cíle zjišťování	29
5.2 Charakteristika oslovených respondentů	30
6. Zhodnocení jednotlivých odpovědí na otázky, výsledky zjištění	31
Závěr	41

Úvod

Cíl práce, důvod vypracování zkoumaného tématu

Důvodem výběru tématu bakalářské práce je snaha o pochopení postojů rodičů k otázce výběru volnočasových aktivit svých dětí, do jaké míry rodiče při výběru aktivit, kterým by se dítě mělo věnovat, přihlíží k zájmům dítěte, jestli rodiče zajímá, co by mohlo dítě bavit a co by rádo dělalo, jestli přihlíží k vlohám a talentu dítěte, nebo zda umístění dětí do zájmových kroužků či kurzů plní převážně funkci „hlídací služby“. Cílem práce je zjistit okolnosti a kritéria výběru konkrétních volnočasových aktivit jako takových, množství zvolených aktivit, i časová dotace, kterou je dítě schopno nebo vůbec ochotno zvolené aktivitě věnovat. I když si údajně z nabídky volnočasových aktivit zpravidla vybírají samy děti, jak dokládají výsledné závěry přiloženého dotazníku, rodiče jsou však nakonec těmi, kteří mají poslední slovo při závěrečném rozhodování o výsledku výběru konkrétních aktivit. Uvedený dotazník jsem předložila dětem z hudebních kurzů klavíru a zobcové flétny a zároveň jejich rodičům s upřesněním, že by obě zkoumané skupiny neměly dotazníky vyplňovat spolu z důvodu zamezení vzájemného ovlivňování obou skupin.

Po téměř dvacetileté profesní praxi se mi naskytlá příležitost rozšířit výčet svých pracovních zkušeností o doposud opomíjenou práci s dětmi. Vzhledem ke svému poněkud rozporuplnému vztahu k dětem jsem měla jsem plno pochybností, přesto mě představa pracovat s dětmi neuvěřitelně lákala. Absolutně jsem nedokázala odhadnout jejich znalosti, schopnosti, způsoby myšlení...Dnes se již celkem nahlas mohu přiznat, že o práci s dětmi jsem nevěděla zhora nic. Přemýšlela jsem jen, co by asi tak mohly umět a jestli bych na ně stačila... tenkrát pouze po profesní stránce klavíristky, tzn. jestli umím víc než ony. Pro vysvětlení, zastávala jsem tehdy (a vlastně zastávám dodnes) funkci jakéhosi kulturního referenta na úřadě jedné městské části. Proto jsem z první ruky věděla o problémech onoho lektora. Mým úkolem tehdy bylo vyřešení nastalé situace z pohledu zaměstnavatele, který byl zároveň organizátorem hudebních kurzů. Vcelku logicky se právě ode mě čekalo, že v krátké době seženu náhradního lektora. Řešila jsem tehdy, zda bude jednodušší shánět nového lektora či nabízené příležitosti využít a s lektorskou činností začít. Po krátkém váhání a troše nejistoty jsem se rozhodla, že odvážnému štěstí přeje. Můj zaměstnavatel přes mé počáteční obavy nápad s nadšením přivítal. Naopak byl spokojený, že problém je v tak krátké době vyřešený, a já již neuvěřitelným sedmým rokem působím jako lektor hudebních kurzů. Začala jsem zmíněným kurzem hry na zobcovou flétnu, protože tu najednou neměl kdo učit.

1. Pedagogika volného času jako teoretický pojem

1.1 Vědní obor Pedagogika volného času

Ve 2. polovině 60. let minulého století začíná do společnosti postupně pronikat poznání, že významnou oblastí života a tím i výchovy dětí je doposud celkem nevídaný jev, a to volný čas. V České republice v té době začaly nenápadně vznikat podmínky pro rozšiřování a rozvíjení volného času. Došlo ke zkracování pracovní doby dospělých, nově byl zaveden pětidenní cyklus pracovního a školního týdne (do té doby se chodilo do práce i v sobotu), do středních škol začalo docházet významnější množství studentů (do té doby studoval byt' jen střední školu pouze ten, kdo si studium mohl dovolit, valná většina absolventů základních škol mířila z ekonomických důvodů přímo do pracovního procesu. Středoškolských, potažmo vysokoškolských studentů v této době nebylo mnoho, povinností většiny vrstevníků bylo aktivně se podílet se na uživení rodiny. Studium tak pro tuto skupinu lidí nebylo běžně dostupné. Takže teprve ve druhé polovině šedesátých let si společnost postupně začíná uvědomovat, že pojem volný čas začíná nabývat na důležitosti a do budoucna jej již nepůjde dále opomíjet. V této době se začaly objevovat první úvahy o pedagogice volného času jako o nové vědní disciplíně.

Dalšími vymezeními se v 80. a 90. letech minulého století stala společnost služeb, činností v rámci působení ve prospěch druhých lidí, nadbytku, elektronické demokracie, rizikové demokracie. Velká část těchto pojetí obsáhla v určité míře rozvoj vzdělání a výchovy, které jako součást přípravy mladého člověka předpokládají také jeho spoluúčast na utváření sociálních vztahů¹.

Jedno z vymezení společenského vývoje za klíčovou a perspektivní kategorii pokládá volný čas a doceňuje i jeho možnosti pro výchovu a vzdělání zejména jejich mladých příslušníků. Podle francouzského sociologa J. Dumazediera není základním kritériem hmotný blahobyť, nýbrž existence volného času jako říše svobodného rozhodování a konání. Již v poválečném období se volný čas stal nedílnou součástí života a výchovy každého příslušníka společnosti, všech jeho životních fází a sociálních prostředí. Zvláštní význam má pro rozvoj, výchovu a vzdělávání dětí a mládeže. Volný čas poskytuje v této době jednotlivci i celé společnosti možnosti, které nikdy předtím nebyly v takové míře k dispozici. Současně se však staly také obrovskou výzvou, se kterou se každý musel učit vyrovnat.

¹ HÁJEK B., HOFBAUER B., PÁVKOVÁ J.: *Pedagogika volného času*. Portál Praha 2002, 232 str., ISBN 978-80-7367-423-6

1.2 Základní pojmy pedagogiky volného času

Pedagogika volného času je pedagogický vědní obor, který vychází z poznatků obecné pedagogiky a dalších pedagogických disciplín, které pak aplikuje do specifických podmínek výchovy ve volném čase. Úkolem pedagogiky volného času je metodicky i prakticky rozvíjet individuální a společenské možnosti volného času. Zkoumá volný čas jako takový včetně různých způsobů jeho využití a jeho význam pro člověka, jeho výchovu a sebevýchovu. V podstatě se tedy jedná o vědu o volném čase jedince.

Rozvoj volného času vytvořil prostor pro vznik nového subsystému výchovného působení, který se během 20. století rychle konstituoval, vnitřně diferencoval a své působení rozšířil individuálně i celospolečensky, v čase i prostoru². V dnešní době působí jako členitá, rychle se rozvíjející soustava, která v životě mladé generace i dospělých hraje stále významnější úlohu.

Hlavním zájmem této pedagogické disciplíny je „volný čas“ trávený určitou skupinou populace (děti ve věku povinného vzdělávání, mládež a dospělí)³. Avšak předmět disciplíny pedagogika volného času je mnohem širší a ve vztahu k dětem a mládeži jej lze charakterizovat takto:

Pedagogika volného času se zabývá:

- 1) obsahem, formami a prostředky edukačních aktivit pro kultivaci individuálně a společensky prospěšného trávení volného času u dětí a mládeže;
- 2) činností školských a jiných zařízení, která zabezpečují edukaci ve volném čase;
- 3) teorií a výzkumem toho, jak současná mládež (resp. i jiné skupiny populace) tráví volný čas v podmínkách soudobého stavu společnosti.

Každá z těchto složek disciplíny představuje rozsáhlou problematiku.

² HÁJEK, B., HOFBAUER B., PÁVKOVÁ J.: *Pedagogika volného času*. Praha : Portál 2002, 232 str., ISBN 978-80-7367-423-6

³ PRŮCHA, J.. *Přehled pedagogiky*. 2008. Praha : Portál, 2008. 272 s. ISBN 978-80-7367-567-7.

V oblasti pedagogiky volného času jako vědní disciplíny se jedná o klíčový pojem. Volný čas je takový čas, který člověku zbývá po splnění veškerých pracovních i nepracovních povinností. Takže ze širokého spektra činností v rámci celého dne odečteme

- a) čas nutný na základní životní potřeby (spánek, čas na jídlo, na hygienu);
- b) čas určený na splnění pracovních povinností (nejen pracovních, ale i školních, práce v domácnosti...).

Čas, který po odečtení těchto dvou položek zůstane, lze považovat za volný čas, který je však rovněž třeba smysluplně naplnit a využít. Smyslem využití volného času je najít takové činnosti, které člověku přinášejí příjemné zážitky a očekávání na základě dobrovolné účasti. Někteří však volný čas smysluplně využívat nemohou z důvodu absence přitažlivé nabídky volnočasových aktivit, protože taková nabídka neexistuje nebo k těmto lidem nepronikne. Jinou příčinou jsou sociální, případně i finanční důvody, neboť četné volnočasové aktivity jsou v dnešní době zatíženy poměrně vysokými finančními prostředky.

Základními funkcemi volného času jsou:

- odpočinek (jehož úkolem je regenerace pracovních sil);
- zábava (s cílem obnovení duševních sil);
- rozvoj osobnosti.

Podle hamburského psychologa Horsta W. Opaschowského⁴ je „volný čas časem určeným na zotavení a uvolnění (*rekreace*), odstraňování zklamání a frustrací (*kompenzace*), výchovu a další vzdělávání, hledání smyslu života a jeho duchovní výstavby (*kontemplace*), budování sociálních kontaktů a partnerství (*komunikace*), angažování se na vývoji společnosti (*participace*) a nakonec kulturní rozvoj sebe sama“. Podle Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD) volný čas patří mezi 24 sociálních indikátorů, podle nichž je určována životní kvalita v určité zemi s tím, že blahobyt ještě neznamená automaticky kvalitní život. Podle Opaschowského pokud je volný čas znakem kvality života, znamená to jen, že k zaměstnání a čistě existenčnímu zabezpečení musí nutně přistoupit ještě další

⁴ **Horst W. Opaschowski** (* [3. ledna 1941](#) v [Bytomi](#), [Horní Slezsko](#)) Od roku 1979 do 2010 byl vědeckým ředitelem [BAT Nadace pro budoucí studium](#) (dříve Výzkumný ústav BAT pro volný čas) v Hamburgu.

Od roku 1975 do roku 2006 byl profesorem vzdělávání na [univerzitě v Hamburgu](#). V roce 1979 založil výzkumný ústav volného času, jehož ředitelem byl až do roku 2007. Dodnes je vědeckým ředitelem Institutu *pro studie budoucnosti*.

nehmotné hodnoty, které dělají společenský život lidštější a důstojnější člověka. Analýza potřeb seberealizace jedinců a skupin v rámci volného času by měla dle jeho mínění vyplynout ze sociologických průzkumů.

Výše uvedený psycholog je toho názoru, že kvalitativní vývoj směrem k humánní, sociálně spravedlivé a ke změnám otevřené demokratické společnosti je třeba chápat jako proces individuálního a společenského osvobození od závislosti a nátlaku, existenční nouze, celoživotního osudového určení prostředí, společenské determinace rolí muže a ženy a totality role zaměstnance.

Poslání pedagogiky volného času má samozřejmě i velkou preventivní funkci. V současné společnosti vyspělých zemí, kde se ve stále větším měřítku vyskytuje nežádoucí chování mládeže (agresivita, delikvence, životní styl zaměřený na materiální spotřebu aj.) má velkou důležitost výchova snažící se mladým lidem ukázat vhodné formy a náplň trávení volného času. Repertoár činností mimo vyučování je přitom rozsáhlý (např. zájmové činnosti přírodovědné, sportovní a turistické či pracovní – technické) a jejich pedagogické zajištění je většinou kvalifikovaně založeno. Preventivní funkce pedagogiky volného času se týká konceptu animace. Tato výchovná koncepce, kterou původně začal rozvíjet již v sedmdesátých letech rovněž H.W. Opaschowski, je zaměřena na nedirektivní metody povzbuzování mladých lidí k seberealizaci prostřednictvím zájmových aktivit a k rezistenci vůči negativním sociálním vlivům⁵.

Pedagogika volného času je v současné době rozvíjena nejen u nás, nýbrž i ve světě. Anglické ekvivalenty tohoto pojmu znějí „out-of-school education“, „extra-curricular activities“ nebo „leisure and education“, německý výraz je „Freizeitpädagogik“. Tyto mezinárodní termíny mají souběžně dva významy: „mimoškolní vzdělávání“ i „pedagogika volného času“. Přesnější by tedy bylo mluvit i v českém jazyce o „pedagogice mimoškolní výchovy a vzdělávání“, ale výše uvedený pojem je již široce vžitý.

Pedagogika volného času má těsné vazby s dalšími pedagogickými disciplínami i s jinými vědami. Významně se prolíná s oborem sociální pedagogika a se sociologií výchovy. Využívá poznatků vývojové a sociální psychologie a např. sociologie. Vzhledem ke skutečnosti, že pedagogika volného času se odehrává v mimoškolním terénu, jako jsou například zoologické zahrady nebo muzea, vyvinulo se speciální odvětví, muzeopedagogika.

⁵ PRŮCHA, J.. *Přehled pedagogiky*. 2008. Praha : Portál, 2008. 272 s. ISBN 978-80-7367-567-7.

1.3 Předpoklady pro práci vychovatele

V důsledku své vysoké závažnosti se v této době stala pedagogika volného času součástí odborné přípravy především pro výkon povolání „vychovatel“, resp. „pedagog volného času“. Příprava na tato povolání probíhá na některých vyšších odborných školách a na několika pedagogických nebo filozofických fakultách. Ale i některé další fakulty vysokých škol nebo některé další vyšší odborné školy zařazují do výčtu nabízených oborů rovněž i programy pro přípravu pedagogů volného času. Ukazuje se totiž, že soudobá společnost klade vysoké nároky na provádění pedagogiky volného času do praxe a je vysoká potřeba těchto pedagogických odborníků nejen pro vedení volnočasových aktivit dětí a mládeže, ale také dospělých.

Je několik možností, jak může vychovatel nebo pedagog volného času získat odborné vzdělání a tím i potřebnou kvalifikaci. Způsob splnění této v dnešní době nezbytné podmínky je stanoven aktuálním zněním § 16 a 17 zákona č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících.

Vychovatel získává odbornou kvalifikaci

- a) vysokoškolským vzděláním získaným studiem v akreditovaném studijním programu v oblasti pedagogických věd zaměřeným na vychovatelství nebo sociální pedagogiku,
- b) vysokoškolským vzděláním podle § 7 až 12 s výjimkou § 11⁶,
- c) vyšším odborným vzděláním získaným ukončením akreditovaného vzdělávacího programu vyšší odborné školy v oboru vzdělání zaměřeném na vychovatelství nebo sociální pedagogiku,
- d) vyšším odborným vzděláním získaným ukončením jiného akreditovaného vzdělávacího programu než podle písmene c) a vysokoškolským vzděláním získaným studiem v akreditovaném bakalářském studijním programu v oblasti pedagogických věd zaměřeném na vychovatelství nebo sociální pedagogiku, nebo vzděláním v programu celoživotního vzdělávání uskutečňovaném vysokou školou a zaměřeném na vychovatelství nebo sociální pedagogiku, nebo studiem pedagogiky,
- e) středním vzděláním s maturitní zkouškou získaným ukončením vzdělávacího programu střední odborné školy v oboru vzdělání zaměřeném na přípravu vychovatelů, nebo
- f) středním vzděláním s maturitní zkouškou získaným ukončením vzdělávacího programu

⁶ Zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících, v aktuálním znění

střední školy a vzděláním v programu celoživotního vzdělávání uskutečňovaném vysokou školou a zaměřeném na vychovatelství.

Vychovatel, který vykonává přímou pedagogickou činnost ve školském výchovném a ubytovacím zařízení nebo v jeho oddělení zřízeném pro děti a žáky se speciálními vzdělávacími potřebami, ve školském zařízení pro výkon ústavní výchovy nebo ochranné výchovy, nebo ve školském zařízení pro preventivně výchovnou péči, získává odbornou kvalifikaci

a) vysokoškolským vzděláním získaným studiem v akreditovaném studijním programu v oblasti pedagogických věd zaměřené na speciální pedagogiku pro vychovatele, nebo

b) vzděláním stanoveným pro vychovatele podle odstavce 1 a studiem v akreditovaném bakalářském studijním programu v oblasti pedagogických věd zaměřené na speciální pedagogiku, nebo vzděláním v programu celoživotního vzdělávání uskutečňovaném vysokou školou a zaměřeném na speciální pedagogiku.

Pedagog volného času získává odbornou kvalifikaci

a) vysokoškolským vzděláním získaným studiem v akreditovaném studijním programu v oblasti pedagogických věd zaměřené na pedagogiku volného času nebo sociální pedagogiku,

b) vysokoškolským vzděláním podle § 7 až 12 s výjimkou § 11,

c) vyšším odborným vzděláním získaným ukončením akreditovaného vzdělávacího programu vyšší odborné školy v oboru vzdělání zaměřeném na pedagogiku volného času nebo vychovatelství nebo sociální pedagogiku,

d) vyšším odborným vzděláním získaným ukončením jiného akreditovaného vzdělávacího programu než podle písmene c) a vzděláním v programu celoživotního vzdělávání uskutečňovaném vysokou školou a zaměřeném na pedagogiku volného času nebo sociální pedagogiku nebo vychovatelství, nebo studiem pedagogiky,

e) středním vzděláním s maturitní zkouškou získaným ukončením vzdělávacího programu střední odborné školy v oboru vzdělání zaměřeném na pedagogiku volného času nebo vychovatelství, nebo

f) středním vzděláním s maturitní zkouškou a vzděláním v programu celoživotního vzdělávání uskutečňovaném vysokou školou a zaměřeném na pedagogiku volného času nebo vychovatelství, nebo studiem pedagogiky.

1.4 Charakteristika oblasti pedagogika volného času

1.4.1 Stanovení cíle a obsah

Základem práce pedagoga je **stanovení cíle⁷ a obsah**. Primárním znakem výchovy je cílevědomost. Bez vymezení cílů blízkých, střednědobých i dlouhodobých nelze vychovávat. Výchovné cíle mohou mít různý charakter, např. adaptační či anticipační, nebo obecný či specifický. Jednotlivé oblasti výchovně – vzdělávací činnosti mají své specifické cíle, např. podle typu škol, výchovných zařízení či prostředí, ve kterých ke vzdělávacím činnostem dochází. Dále je při vymezení výchovných cílů nutné přihlížet k věkovým a individuálním zvláštěnostem vychovávaných jednotlivců. Cíl výchovy ve volném čase je odvozen od obecně stanovených cílů a reaguje na potřeby vývoje společenského vývoje.

Na přiblížení k výchovnému ideálu se podílí velké množství činitelů, které naplňují své funkce: výchovné, zdravotní, relaxační a regenerační. Výchova jako taková probíhá ve složitých podmínkách. Je nezanedbatelnou výhodou, jestliže pedagog tyto podmínky velmi dobře zná. Tato skutečnost mu totiž umožňuje zvolit vhodné výchovné prostředky a zároveň nacházet případné příčiny výchovných jevů. Znalost a analýza podmínek výchovy ovlivňuje formulaci výchovných cílů.

Výchova chápaná jako nutný společenský projev předpokládá stanovení aktuálního cíle výchovného působení a požadavků na výsledek tohoto společenského procesu. Obecný cíl výchovy je formulován jako výchova mnohostranně a harmonicky rozvinuté osobnosti.

Výchova si klade za cíl nejen vybavovat děti vědomostmi, dovednostmi a dalšími postoji, ale schopnostmi odolávat všem nástrahám, které jim dnešní společnost připravuje. Výchovu je nutné tedy rovněž chápat jako komplexní specifickou formu prevence, jak již bylo uvedeno výše. Znamená to, že nedílnou součástí výchovy ve volném čase je i prevence sociálně patologických jevů, která ohrožuje děti ve školách i školských zařízeních. Tato prevence je v současnosti formulována do následujících okruhů s tím, že by měla být zohledněna v plánované činnosti:

- drogové závislosti, alkoholismus, kouření;
- kriminalita a delikvence;

⁷ HÁJEK, B., HOFBAUER, B., PÁVKOVÁ, J. *Pedagogika volného času*. 2003. Praha : Portál, 2003. ISBN 978-80-7367-423-6.

- virtuální drogy (do této skupiny patří počítače, televize a video);
- patologické hráčství (gambling)
- záškoláctví;
- šikanování, vandalismus a jiné formy násilného chování;
- xenofobie, rasismus, intolerance a antisemitismus.

Cílem výchovy jedince ve volném čase je kvalitně využívat svůj volný čas, znát své významné životní hodnoty a z nich nadále vycházet. Rovněž je cílem naučit jedince dobře a kvalitně využívat svůj volný čas a chápat jej jako významnou životní hodnotu. Právě k tomuto cíli slouží seznamování se s širokou škálou volnočasových aktivit, objevování vlastních dispozic a jejich rozvíjení. Rozhodně ho nelze chápat pouze jako bezprostřední a zcela nahodilé vyplnění volného času.

Dále je možné cíle výchovy konkretizovat dle působení na složku psychickou, tělesnou a sociální. Konkrétním příkladem výchovných cílů vyplývajících z výchovné funkce je uspokojovat a kultivovat potřeby jedince, seznamovat ho s možnými zájmovými aktivitami a podporovat snahu a sebevýchovu jedince.

Příklady výchovných cílů vyplývajících ze sociální a preventivní funkce jsou zejména posilování citových vazeb, osvojování pravidel společenského chování, jejich využívání v denním životě, vytváření vlastního sebevědomí a posilování schopnosti nepodléhat negativním cizím vlivům.

Vzdělávání (a tím i výchova a učení) probíhá ve třech hlavních oblastech:

- **formální oblast** – tzn. oblast probíhající ve školách;
- **mimoškolní oblast** – oblast, která probíhá v institucích výchovy mimo vyučování (tzn. ve školních družinách, školních klubech, střediscích pro volný čas, domovech mládeže, dětských domovech, ale i v dalších organizacích a občanských sdruženích...)
- **neformální oblast** – do této oblasti je zahrnuto vše, co se jedinec naučí během života v rodině a v prostředí, které jedince obklopuje.

Všechny výše uvedené oblasti jsou důležité a navzájem se prolínají a doplňují.

Třídění cílů výchovy ve volném čase podle některých kritérií je často obtížné, protože jednotlivé oblasti se navzájem doplňují a prolínají. Nelze je proto striktně oddělovat.

Základními učebními dokumenty je ve školách pevně stanoven **obsah výchovné činnosti**. Pedagog pracující s dětmi ve volném čase stanovuje obsah výchovy na základě cílů a podmínek, ve kterých výchovný proces probíhá. Pedagog musí brát v úvahu reálná přání, zájmy a zejména potřeby dětí a podle toho na tyto aktuálně reagovat s tím, že přístup k výchově ve volném čase je dobrovolný. Musí brát v úvahu dodržování psychohygienických požadavků a dbaní na bezpečnost dětí. Účast ve volnočasových aktivitách je dobrovolná, přičemž přináší všem zúčastněným kladné emoce, prožitky a přispívá k jejich seberealizaci.

Struktura, intenzita i hloubka zájmů se mění v závislosti na ontogenetický vývoj dítěte, který v žádném případě nelze opomíjet. V mladším školním věku jsou zájmy dítěte nestabilní a často proměnlivé. Proto musí být i zájmová činnost takového dítěte pestrá a proměnlivá. Děti ještě „nevědí, co chtějí“, v tomto období spíše hledají, zkouší a hodnotí své schopnosti a dovednosti. S přibývajícím věkem se sice jejich zájmy upřesňují a prohlubují, na druhou stranu ale také postupně klesá jejich zájem o organizovanou a pravidelnou zájmovou činnost.

K protředkům výchovy neodmyslitelně patří:

- výchovně vzdělávací instituce
- obsah výchovně vzdělávací instituce
- **metody výchovně vzdělávacích činností**

Při výchově ve volném čase si na své přijdou téměř všechny metody. Zvláště je kladen důraz na aktivizující metody:

- **metoda osobního příkladu pedagoga** (zde je důležitá pozitivní motivace včetně kladného hodnocení),
- **metoda názorná** (přičemž na tomto místě není podmínkou, aby předváděl sám pedagog osobně),
- **metoda slovní** - největší důraz je při výchově kladen na využití metod praktických činností. Praktické činnosti jsou podstatou všech druhů aktivit, které tvoří obsah výchovy mimo vyučování.

- **formy výchovně vzdělávacích činností**

Formy výchovně vzdělávacích činností vyplývají z charakteru zařízení, ve kterých jsou tyto formy realizovány. Rozlišujeme je na činnosti organizované, probíhající pod dohledem pedagoga (kroužky, činnosti souborů či činnosti v klubech), a činnosti spontánní, při nichž je dětem nabízeno „pouze“ prostředí (heren, přístupná hřiště).

1.4.2 Činností pojetí výchovy mimo vyučování

Všichni uvedení činitelé by měli být ve shodě (ať se jedná o prostředí, děti, rodiče, školu nebo výchovné zařízení). Při splnění všech těchto podmínek lze následně plnit další funkce: relaxační, regenerační, kompenzační, výchovně vzdělávací i sociální.

Pro kvalitní činnost v oblasti volnočasových aktivit mimo vyučování je nutné splnit následující podmínky:

- a) **personální:** vychovatel musí být nutně vybaven velkou dávkou empatie, je nezbytně nutné disponovat velkou dávkou chuti pracovat aktivně s dětmi, vychovatel plní při své činnosti s dětmi funkci rádce, konzultanta i diagnostika.
- b) **materiální:** Prostory, ve kterých děti tráví svůj volný čas, musí vyhovovat požadavkům hygienickým, pedagogickým i estetickým. Z hygienického hlediska jsou významnými veličinami velikost prostoru, čistota, větrání, teplota či vybavení vhodným nábytkem. Z pedagogického hlediska by měly předmětné prostory i jejich vybavení odpovídat výchovným záměrům či funkci konkrétního typu zařízení. Velmi významná je estetická úprava využívaného prostředí. Zde mají vychovatelé širokou možnost projevit svoji tvořivost, nápaditost či šikovnost. Z výchovného hlediska je velmi cenné, když se mohou na plánování a realizaci úprav podílet samy děti. Je správné brát v úvahu přání a představy samotných dětí. Z hlediska duševní hygieny je úprava prostředí, ve kterém tráví děti svůj volný čas, velmi důležitá. Tomu pak musí odpovídat i vybavení využívaných prostor.
- c) **řídící a kontrolní:** pokud je zařízení výchovy ve volném čase zařazeno do školského systému, má pro svou činnost právní oporu, na kterou navazuje možnost čerpání různých dotací. Průběh takové činnosti je průběžně kontrolován a hodnocen nadřízenými orgány.

1.4.3 Účastníci volnočasových aktivit, intenzita zájmů

Volnočasové aktivity se ve své podstatě týkají komplexně všech jedinců v průběhu jejich celého životního cyklu, tedy od narození prakticky až do smrti:

- děti ve školkovém věku, tedy zpravidla od tří let věku až do nástupu do 1. třídy základní školní docházky. V současné době čelí ředitelé mateřských škol a jejich zřizovatelé společenskému tlaku přijímat k předškolnímu vzdělávání také děti mladší tří let, ačkoliv tato snaha na druhou stranu koliduje s maximálním počtem dětí, které vůbec mohou být k předškolnímu vzdělávání přijaty vzhledem ke skutečnosti, že kapacita školek je absolutně naplněná a omezená;
- žáci základní školy, které můžeme rozdělit na žáky mladšího školního věku (žáky od prvních tříd počínaje až po žáky pátých tříd) a žáky staršího školního věku (žáci od šestých tříd počínaje až po deváté třídy);
- středoškoláci (studenti po ukončení základní docházky přibližně do 18 let věku);
- studenti vyšších odborných škol a vysokých škol (tzn. studenti zpravidla od devatenácti let věku až do 26 let);

Zájmy můžeme dělit podle úrovně činnosti, časového trvání, koncentrace, společenské hodnoty a tradičně podle obsahu. Dělení podle úrovně činnosti rozeznáváme zájmy a následně i činnosti, které můžeme označit jako **aktivní** (produktivní) a **receptivní**. Aktivními se označují zájmy, při nichž jedinec sám vyvíjí činnost a aktivně produkuje nějaké hodnoty a zabývá se aktivně předmětem svého zájmu. Receptivní zájmy jsou ty, při jejichž realizaci se aktivita omezuje na pouhé vnímání předmětu zájmů. Obě činnosti se mohou doplňovat a vzájemně prolínat. U receptivních je nebezpečí pasivity a konzumního vztahu.

Intenzitou zájmu se určuje jeho kvalita. Můžeme rozlišovat zájmy **hluboké a povrchní**. Hloubkou rozumíme úsilí, které je jedinec ochoten vynaložit na uspokojení zájmu. Hluboké zájmy jedince ovlivňují a působí na něj, rozvíjejí jeho poznání, zdokonalují dovednosti a obohacují jeho citový život.

Z hlediska časového trvání rozlišujeme zájmy krátkodobé, dočasné či přechodné, jejich opakem jsou zájmy trvalé. Intenzita zájmu a délka jeho trvání je výrazně ovlivněna vývojem jedince a jeho zráním.

1.4.4 Charakteristika subjektů nabízejících volnočasové aktivity

Oficiální subjekty volnočasových aktivit jsou definovány již v samotném „školském zákoně“⁸ jakožto školská zařízení s tím, že podmínkou pro výkon činnosti školského zařízení je zápis do školského rejstříku. Provozní náklady na organizaci volnočasových aktivit jdou podobně jako u základních škol a školek k tíži zřizovatele. Znamená to tedy „dvojkolejnost“ financování, ale tento jev je v oblasti školství běžný a zřizovatelé (v případě organizací zajišťujících volnočasové aktivity se jedná zpravidla o krajské úřady⁹, i když obce nebo svazky obcí mohou v tomto případě v souladu se zněním § 179 odst. 4 školského zákona takovou organizaci rovněž zřídit) si s tímto jevem umí docela dobře poradit. S čím si bohužel poradit neumí a je to pro ně hodně nepříjemný problém, je příliš zdoluhavý proces např. v případě platnosti zápisu nového subjektu do školského rejstříku, ale i při snaze o rozšíření kapacity subjektu (od doručení žádosti včetně doložení všech povinných dokumentů a dokladů rozhodne kladně orgán až od září následujícího školního, nikoliv kalendářního roku, na který je nasazován rozpočet zřizovatelů i školských subjektů. Vzhledem ke skutečnosti, že termín podání žádosti o změnu v rejstříku škol a školských zařízení je 30. září daného kalendářního roku, do konce listopadu je nadřízený orgán povinen o změně rozhodnout, požadovaná změna je schválena od 1. září následujícího školního roku. Takže v některých případech trvá počátek financování i přes rok)... Náležitosti školského rejstříku a podmínky zařazení a další správu školského subjektu do tohoto rejstříku nejsou předmětem mé bakalářské práce, z tohoto důvodu se u nich nadále nepozastavím.

Vzdělávání ve školských zařízeních zajišťují pouze pedagogičtí pracovníci vymezení v zákoně o pedagogických pracovnících¹⁰.

Informativně a ve stručné rovině na tomto místě uvádím podmínky pro provozování školského zařízení v souladu s příslušnými školskými právními předpisy. Vzhledem ke skutečnosti, že zařízení volnočasových aktivit provozované MČ Praha 19 není školským zařízením podle školských právních předpisů, níže uvedené náležitosti školských zařízení jsou zde uvedeny pouze okrajově pro dokreslení situace v oblasti volnočasových aktivit, v praktické části této bakalářské práce se pozastavím nad rozdíly mezi „oficiálním“ školským zařízením a zařízením volnočasových aktivit postaveným mimo školské právní předpisy. V praktické části této práce se budu mimo jiné zabývat rozdíly v přístupu rodičů k základním

⁸ § 7, odst. 4 a násl. Zákon č. 561/2004 Sb., *školský zákon*, v aktuálním znění (platnost k 1.9.2010),

⁹ § 181 zákona č. 561/2004 Sb., *školský zákon*, v aktuálním znění

¹⁰ Zákon č. 563/2004 Sb., *zákon o pedagogických pracovnících*, v aktuálním znění

uměleckým školám a ke středisku volnočasových aktivit zaměřeném na vzdělávání v oblasti hudební výchovy a hry na nástroje.

Zákonem stanovená školská zařízení pro zájmové vzdělávání rozlišujeme:

- **základní umělecké školy**¹¹ (dále ZUŠ), které zřizují obor hudební, taneční, výtvarný a literárně dramatický... ZUŠky se dále věnují komplexní přípravě na následné studium na středních uměleckých školách a na konzervatořích... Studium na ZUŠ i přes název Základní umělecká škola neposkytuje stupeň vzdělání a tudíž nemůže být samostatnou složkou základního vzdělávání, na druhé straně je důležitou součástí celého systému vzdělávání. Studium v základní umělecké škole je koncipováno do sedmi ročníků a zároveň do dvou stupňů. První stupeň obsahuje čtyři ročníky, jejichž absolvování musí děti stvrdit složením zkoušky, aby mohly postoupit do stupně druhého. Toto je však pro děti poměrně traumatizující, nesplněním této zkoušky děti dále již nepostupují a v ZUŠce končí. Z naší vlastní zkušenosti se občas setkáváme s jevem, kdy se maminka takového dítěte snaží umístit dítě k nám do kurzu často ještě před konáním takové zkoušky, aby dítě vůbec tuto zkoušku nemuselo podstupovat, takže to musí být značně stresující pro děti i pro rodiče. Zkoušku děti konají před komisí složenou z pedagogů ZUŠky. Poslední, sedmý ročník děti uzavírají tzv. absolventským koncertem.
- **jazykové školy s právem státní jazykové zkoušky** poskytující jazykové vzdělání v cizích jazycích;
- **školní družiny** poskytující zájmové vzdělávání žákům jedné nebo několika základních škol přihlášeným k pravidelné denní docházce. Účastníky školních družin jsou přednostně žáci prvního stupně základního vzdělání, ale mohou jimi být i žáci druhého stupně základní školy, případně odpovídajícího ročníku víceletých gymnázií, pokud nejsou přijati k činnosti školního klubu;
- **školní kluby**, které svou činnost vykonávají zpravidla ve dnech školního vyučování (není to však podmínkou). Školní kluby jsou určeny přednostně pro žáky druhého stupně základní školy, případně odpovídajícího ročníku víceletých gymnázií. Účastníkem může být i žák prvního stupně základní školy, který není přijat k pravidelné denní docházce do školní družiny;

¹¹ Vyhláška č. 71/2005 Sb., o základním uměleckém vzdělávání, v aktuálním znění

- **střediska volného času**, která se dále podílejí na další péči o nadané děti a ve spolupráci se školami, případně s dalšími institucemi rovněž na organizaci různých soutěží a přehlídek dětí. Středisky volného času v souladu se zněním § 4 níže uvedené vyhlášky jsou:

- **domy dětí a mládeže** (dále DDM), které uskutečňují činnost ve více oblastech zájmového vzdělávání;
- **stanice zájmových činností** zaměřené na jednu oblast zájmového vzdělávání;
- ale i např. školní knihovny...

Podrobnější podmínky a náležitosti pro přijímání dětí do základního uměleckého vzdělávání, jazykového a výše uvedeného zájmového vzdělávání, jejich obsahu, rozsahu, organizace, hodnocení a ukončování stanoví Vyhláška MŠMT č. 74/2005 Sb., o zájmovém vzdělávání.

Ředitel školského zařízení je povinen vydat a na veřejném a přístupném místě zveřejnit vnitřní řád, který upravuje

- podrobnosti k výkonu práv a povinností dětí a jejich zákonných zástupců ve školském zařízení a podrobnosti o pravidlech vzájemných vztahů s pedagogickými pracovníky;
- provoz a vnitřní režim školského zařízení;
- podmínky zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví dětí a jejich ochrany před sociálně patologickými jevy a před projevy diskriminace, nepřátelství nebo násilí;
- podmínky zacházení s majetkem školského zařízení ze strany dětí.

S vnitřním řádem musí být prokazatelně seznámeni všichni účastníci vzdělávacích aktivit včetně jejich zákonných zástupců.

Úkolem školských zařízení pro zájmové a mimoškolní vzdělávání je naplňování volného času dětí nebo případně dalších zájemců o efektivní využití volného času¹². Podle účelu, k němuž byla tato zařízení zřízena, zajišťují výchovné, vzdělávací, zájmové popř. jiné tematické akce.

¹² § 118 zákona č. 561/2004 Sb., *školský zákon*, v aktuálním znění

2. Počátky mé pedagogické praxe

2.1 Představení lokality s nabídkou volnočasových aktivit

Městská část Praha – Kbely leží v severovýchodní části hlavního města Prahy asi deset kilometrů od samotného centra města. Rozloha uvedené městské části činí 598 hektarů a Kbely v současné době disponují „pouhými“ asi 6 600 obyvateli. Městská část Praha – Kbely se nachází v mírně zvlněné krajině v nadmořské výšce zhruba 278 m nad mořem a charakter okolní krajiny je považován za spíše zemědělský¹³. Jedná se o území více méně venkovského charakteru, i když v dnešní době zde králíky a drůbež už moc lidí nechová. V posledních několika letech probíhá ve Kbelích velice aktuální rozsáhlá bytová výstavba, s čímž je „bohužel“ spojeno i mohutné navyšování počtu obyvatel této městské části. S několik let trvající vzrůstající tendencí co se týče počtu obyvatel se ve Kbelích neustále řeší nedostačující kapacita mateřských škol, která již dvakrát byla navyšována. Protože neustále přibývá dětí, rovněž nabídka volnočasových aktivit musela být postupně tomuto trendu přizpůsobena, jak vyplývá nadále ze druhé poloviny obsahu práce. Samozřejmě nelze opomenout trend náročnější zaměstnanosti rodičů splácejících hypotéky a neexistence generace babiček z důvodu přistěhovalectví z dalekého venkova (hodně rodin pochází z Moravy), proto ten sílící tlak na školky a školní družiny a tím i na nabídku volnočasových aktivit. Samozřejmě i zde se objevuje vzájemná rivalita mezi „starousedlíky“ a „naplaveninami“, vždyť do poklidné atmosféry starousedlíků vtrhli nechtění obyvatelé jako velká voda. Přesto však všichni pevně doufají, že v brzké době budou tyto rozdíly setřeny a pro život ve Kbelích se stanou naprosto nepodstatnými.

Volení představitelé mají ve Kbelích k voličům velmi blízko. V naprosté většině se jedná o kbelské rodáky. Představitelé obce své voliče znají často osobně, pamatují rodiče těchto voličů... a z tohoto důvodu je a vždy bude v jejich zájmu udělat maximum pro spokojenost kbelských obyvatel. Jestliže tedy veřejnost volá po zajištění a často i rozšíření volnočasových aktivit pro kbelské děti v době mimo vyučování, v rámci možností jsou takové aktivity zajištěny. Pořadatelem zájmových aktivit ve Kbelích je přímo sama Městská část Praha 19. Všem zúčastněným stranám, tzn. představitelům radnice, lektorům, rodičům i dětem tato forma zajišťování volnočasových aktivit vyhovuje. Kroužky i kurzy ve Kbelích v takové podobě fungují již po mnoho let a doposud nebyl důvod tuto skutečnost měnit.

¹³ ČADILOVÁ, Olga. *Praha - Kbely a okolí*. 2006. Praha : Marolji, 2006. 144 s. ISBN 80-86453-22-7.

2.2 Pedagogické začátky

Když jsem se tenkrát rozhodla i přes velké váhání a obavy práci lektora přijmout, tak s vědomím, že oba nástroje velmi dobře ovládám, znalosti z hudební nauky mám rovněž dobré, velmi dobře čtu z not (a tím pádem jsem schopna z listu zahrát téměř cokoliv) a celkově jsem si jista, že dětem rozhodně mám co v této oblasti nabídnout a mám je co naučit. Mezitím se mi narodila dcera a tak i počáteční obavy z dětí postupem času zcela vymizely.

Avšak zcela naivně jsem byla přesvědčena, že děti, které do takto specifických kurzů chodí, jsou děti

- hudebně nadané,
- nadšené, že se něco nového naučí,
- budou ochotné setrvat nějaký pravidelný čas u cvičení hry na ten který nástroj,
- budou mít radost z každého dosaženého dílčího výsledku,
- bude je to bavit...

Jak moc byly mé počáteční představy postaveny mimo realitu, jsem začala zjišťovat poměrně brzy po zahájení kurzů. Jak jsem již zkonstatovala, byla jsem mnohem větším dílem klavírista, než pedagog.

S velikým překvapením jsem brzy začala zjišťovat, že děti docházející do hudebních kurzů často vůbec nejsou hudebně nadané, že je hra na hudební nástroj vlastně ani moc nebaví, a když už děti hudebně nadané jsou, tak vůbec necvičí a nemají o umění hry na nástroj téměř žádný zájem. Když nadání více či méně chybí, chodí děti naopak do hodin nadšené a já si pak jen zoufám, co s nimi mám dělat, když jsou absolutně neschopné a netuším, jak je něco naučit...

Až teprve po nějaké době jsem začala chápat, že ve většině případů se po mě nechce, abych vychovávala z dětí malé Mozarty, nýbrž že mým úkolem je vést děti v rámci hudebně zaměřených volnočasových aktivit komplexně, zabavit je a pokud je něco naučím, bude to taková třešnička na dortu. Zrovna tak jsem začala vnímat rozdílné postoje rodičů, každý od těchto kurzů očekával něco jiného. Z počátku jsem vůbec netušila, že je veliký rozdíl vést hudební kurzy například v základní škole umění, kam jsem svou výuku zpočátku směřovala a stále se divila, že mi to moc nefunguje, nebo prostě jen ve středisku volného času.

3. Podmínky vedení kurzů ve Kbelích

3.1 Představení pořadatele hudebních kurzů

Hudební kurzy na území Kbel pořádá přímo Městská část Praha 19, protože zde není zřízeno samostatné středisko volného času. Prakticky však hudební kurzy již po dlouhá léta fungují právě ve formě hodně podobné středisku volného času. Tato nejspíš hodně neobvyklá forma je úměrná finančním prostředkům, které je pořadatel ochoten do pořádání hudebních kurzů vložit.

V souladu s pojetím dle dokumentů Rady Evropy a Evropské unie tyto kurzy odpovídají systému neformální výchovy. Jedná se tedy o cílenou a strukturovanou volnočasovou aktivitu stojící mimo formální výchovný systém, protože kurzy neprobíhají v prostorách školy ani jiného odborného vzdělávacího zařízení. Tyto kurzy nejsou zakončeny udělením dokladu o vzdělání. Děti dostávají na konci školního roku pouze „Osvědčení o absolvování kurzu“ (z našeho hlediska dostávají toto osvědčení pro lepší pocit, že do kurzu nechodí zbytečně).

Na základě srovnání našeho systému zájmového vzdělávání s Opaschovského principy výchovy ve volném čase lze zkonstatovat, že forma zájmových aktivit, která převládá v našich domech dětí a mládeže, se pohybuje někde na rozhraní mezi výchovou formální a neformální, protože předpokládá poměrně vysokou míru formálnosti (nezbytnými dokumenty jsou zde přihláška ke vzdělávání, výkazy, evidence poplatků) a závaznosti (u těchto aktivit je navíc přepokládána pravidelná účast. Z tohoto hlediska by bylo možná správnější užívat původní název *mimoškolní výchova*, nebo ještě lépe *mimoškolní vzdělávání*, neboť tyto pojmy vyjadřují odvození zájmového vzdělávání od vzdělávání školního.

Zaznamenala jsem v minulosti snahu zaměstnavatele rozšířit hudební kurzy do vhodnějších prostor kbelské základní školy vzhledem k omezeným prostorám v budově Lidového domu Kbely. Ze strany vedení školy ani ze strany zájemců (rodičů) o hudební kurzy se však toto řešení neukázalo jako ideální. Rodiče si nepředstavují hudební kurzy jako kurzy, které by měly spadat pod aktivity školy. Je pro ně mnohem schůdnější docházet do budovy lidového domu i za předpokladu, že jedna z učeben je umístěna do ne příliš vyhovujících suterénních prostor a ani po prostorové stránce není učebna optimální. Rodiče však nemají zájem o pořádání kurzů ve škole, protože tyto kurzy příliš spojují se základní školou a v této souvislosti je potom nepovažují za volnočasové aktivity.

3.2 Materiální podmínky kbelských hudebních kurzů

Hudební kurzy probíhají v prostorách Lidového domu Kbely ve vlastnictví MČ Praha 19, kde jsou pro pořádání kurzů vyhrazeny dvě vybavené učebny. Kurzy vedou tři lektorky, dvě klavíristky a jedna flétnistka, která však z kapacitních důvodů vyučuje rovněž hru na klavír, což je naopak výhodou, protože není žádný problém k flétnovým skladbám zajistit klavírní doprovod, což mnohé přednesové skladby, ale i jednodušší lidové písničky, dokonce vyžadují. Lektorky mají s MČ Praha 19 uzavřeny dohody o pracovní činnosti vždy na celý školní rok, počet hodin je závislý na počtu zájemců o jednotlivé kurzy. Z uzavřené dohody o pracovní činnosti náleží lektorkám v souladu se Zákoníkem práce odměna z dohod v návaznosti na usnesení zastupitelstva MČ Praha 19. Lektorky jsou povinny na konci každého měsíce předložit výčet odučených hodin, na základě kterého je jim spočítána a následně vyplacena odměna.

V letošním roce se podařilo dovybavit obě učebny doposud „chybějícím“ vybavením, například velkou magnetickou bílou tabulí se zapečenými notovými linkami a příslušnými fixy, byly dokoupeny dvě otočné piánové židle, nová „beethovenka“, do menší učebny se koupilo kvalitní elektronické piáno s kládkovou mechanikou, takže lze častěji využívat i spodní učebnu. Dokoupili jsme dvě altové zobcové flétny pro účely skupinových veřejných představení, které sice nevyužíváme příliš často, ale to jen pro nízký počet příležitostí využití, v současné době máme ve své skupině dvě flétnistky, které si osvojily i hru na altovou flétnu. Dokupování nového vybavení jde k tíži rozpočtu MČ Praha 19, takže dovybavujeme v podstatě jen při dostatku finančních prostředků (v předchozích několika letech se do učebny nekoupilo prakticky nic).

Postupem času jsem se v roli pedagoga volného času zorientovala a abych si nepřipadala stále jako naprostý laik, zahájila jsem na „stará“ kolena k tomu příslušné studium. Kromě toho, že umím na „piáno“, doplňuji si tak doposud chybějící pedagogické znalosti.

Hudební kurzy pořádané MČ Praha 19 můžeme zařadit mezi zájmovou činnost pravidelnou. Kurzy se uskutečňují v pravidelných intervalech pod vedením kvalifikovaného lektora. Na závěr daného školního roku děti z hudebních kurzů seznamují rodiče i další zájemce s výsledky své celoroční práce – Městská část Praha 19 pořádá každým rokem v koncertním sále Lidového domu Kbely Závěrečný koncert dětí, poté děti obdrží Osvědčení o absolvování kurzu. S výsledky koncertu je pak veřejnost seznámena formou PR článku v místním periodiku Kbelák, k článku vždy bývají připojeny příslušné fotografie.

4. Prostředí trávení volného času kbelských dětí

4.1 Zařízení pro výchovu mimo vyučování

Jak jsem již výše uváděla, hudební kurzy ve Kbelích probíhají pod záštitou Městské části Praha 19 ve dvou učebnách Lidového domu Kbely. Navrhované přesunutí kurzů do školní budovy bylo rodiči odmítnuto z důvodu obav z pedagogického ovlivňování a absence možnosti spontánních aktivit, rodiče se obávali přílišné organizované činnosti a vlivu školního prostředí na děti, což si nepředstavují jako organizaci volnočasových aktivit.

Ve tři kilometry vzdálených Čakovících, což je městskou hromadnou dopravou přesně 7 minut a zastávka je přímo před zámečkem, mají kbelské děti eventuální možnost navštěvovat Základní uměleckou školu Marie Podvalové, kde se mimojiné mohou rovněž hudebně vzdělávat. Zpočátku mi nebyl příliš jasný rozdíl mezi hudebním vzděláním, které nabízí tato ZUŠ a hudebním vzděláním, které je dětem dostupné ve Kbelích. Sama jsem také měla zpočátku snahu dodržovat postupy výuky téměř identické se ZUŠkami, jen jsem se neustále divila, proč mi tyto prověřené metody příliš nefungují. Pořád jsem měla snahu udržet standard hodně podobný osnovám v ZUŠ a děti víc a víc téhle snaze vzdorovaly. Nechápala jsem důvod a trvalo mi dost dlouho, než jsem pochopila, že po mě nikdo nechce, abych udržovala krok a tempo právě se ZUŠkami

Při osobním zjišťování, proč rodiče nechtějí využívat služeb blízké ZUŠky, jsem se nejčastěji dozvěděla, že rodiče oceňují, že s dětmi nemusí nikam dojíždět a mají tyto volnočasové aktivity v dosahu bydliště. V mnohých případech jsou našimi klienty děti, které sice zpočátku začaly studovat hru na nástroj na základní umělecké škole, ale mají trauma z vysokých nároků na ně kladených. Jedná se o děti, které nechtějí nebo nejsou ochotné strávit hodiny a hodiny přípravou na další hodinu a rozhodně tak nečiní. Z této skutečnosti jsem zpočátku měla velké dilema. Mám několik dětí, které by na studium v ZUŠce jednoduše „neměly“ a v závěrečném hodnocení by prostě neprospěly. Sama jsem několikrát musela částečně i zcela změnit pedagogický přístup k těmto dětem, protože pokud bych to neudělala, děti by byly natolik otrávené, že by postupem času přestaly chodit. A to by byla ve většině případů docela škoda. Vždyť se nejedná o hloupé děti, jen jim nebylo přiděleno tolik hudebního nadání, jako jiným dětem.

Mám ve své skupině sedmiletá dvojčata, která u mě začala hrát na klavír, takže spolu jedeme úplně od samého začátku. Holky neznaly noty, nevěděly, co je notová osnova, natož houslový klíč ... Požadavek maminky je zcela jednoznačný, aby holky chodily na hodinu spolu. Je až neuvěřitelné, jak rozdílná dvojčata mohou být, rozdíly začaly být patrné již asi po

dvou měsících. Baruška je mimořádně talentovaná a šikovná, pečlivá a za normálních okolností snaživá. Oproti tomu její sestra Anička je takové to kvítko do nepohody, lumpárny jí koukají z očí na první pohled. Není hloupá, je jen trochu pomalejší a vyžaduje trpělivější přístup. Sama jejich maminka se dodnes podivuje nad skutečností, jak mohou být dvojčata tak rapidně rozdílná. Zatímco Anička chodí na hodiny připravená a vysloveně na ní vidím, jak se těší, až mi bude moci předvést, jak se zadaný úkol naučila, Baruška podle mého hřeší na svém talentu a ví, že je lepší, vždy mám pocit, že celou přípravu zase „odflákla“. Ona to také ví, že ji mám přečtenou, jen zkusí, co všechno jí u mě projde. Co se týče akceptace jejich rozdílného naturelu a přístupu, už v tom druhém měsíci jsem je víceméně rozdělila, protože s každou z děvčat musím dělat něco jiného. Mám neuvěřitelnou kliku na dceru – 13-letou pubertářku, která se věnuje studiu hudby již od první třídy. Ráda pracuje s dětmi a má s nimi velkou trpělivost. Pomáhá mi v hodinách právě s dvojčaty, zatímco jedna dívka dělá s Romankou hudební nauku u tabule, s druhou sedím u klavíru nad notami já. Maminka je spokojená, že holky tahle forma baví.

K Romance si zatím nic nedovolí, uvidíme, jak dlouho tato forma výuky projde. S Romankou jsme zkoušely učit hudební nauku i jiné děti v podobném věku. U některých dětí tato forma prošla bez problémů, na druhou stranu mám již vytipovaná děvčata, která si z Romanky dělají dobrý den a hodina pak není k ničemu. Ne u všech funguje Romanky přirozená autorita, takže v těchto několika případech vím, že ani v případě nouze Romanku dávat s těmito dětmi dohromady nemohu, protože výsledný efekt by byl nulový. Samozřejmě si vždycky vyžadují souhlas rodičů, že do výuky jejich dětí mohu zapojit právě Romanku. Někdy to rodiče dokonce přivítají s nadšením, že Romanka je k nim věkově blíž a jejich dítě by se nemuselo tak bát.

Nejsou to má první dvojčata, o kterých se zmiňuji výše. Už jsem jedna měla, byla to rovněž děvčata ve stejném věku. Sice mezi nimi byl také rozdíl, ale holky byly od malička zvyklé spolu pracovat, takže si s touhle situací uměly poradit. Z důvodu zaměstnaných rodičů se o holky starala babička. Jednou jsem se na babičku obrátila s tím, že ta šikovnější dívka by si podle mého zasloužila samostatnou hodinu, protože bych pak s každou mohla pracovat podle jejího tempa. Odpověď babičky mi tenkrát vyrazila dech. Bylo mi řečeno, že o „tom problému“ vědí, ale že já si toho nemám všimnout!!!

Dle mých dosavadních zkušeností jsou úplně nejhorší nenaplněné hudební ambice maminek snažících se tento „handicap“ zrealizovat prostřednictvím svých potomků. A potomci to vůbec nechtějí pochopit.

4.2 Zjišťování důvodů samotného výběru volnočasových aktivit

Jak jsem již uvedla v průběhu mé práce výše, velice mě udivil poměrně častý přístup rodičů i dětí k přípravě na následné hodiny. Překvapilo mě, že děti do mých kurzů přihlášené nejsou nikterak hudebně talentované a nadané, ani příliš pilné při přípravě. V přístupu některých dětí, ale bohužel i jejich rodičů, jsem zcela jasně viděla postoj, s jakým k přípravě na příští hodinu přistupují, dítě mi v klidu půl roku bylo schopno přehrávat jednu skladbičku bez sebemenších známek zlepšování a ještě se divilo, co se mi na tom nelíbí. Vždy se mi dostane odpovědi „mě to nejde“. A dál nic, dítě čeká, co já udělám. Přes tuhle poznámku já se nějak nemohu přenést, proč se tedy do kurzu přihlásilo? Navíc nikde nevidím sebemenší snahu o zdoání problému, přitom kolikrát stačí jen změnit prstoklad a rázem to jde... Děti mají vypnuté mozky a myslí si, že „to půjde samo“.

Tak jim pořád dokola trpělivě vysvětluji, jak problémy odstranit. A ono to není nic platné. Nezdávám jim těžké skladby, bohužel často se uchyluji naopak ke skladbám jednodušším a jednodušším. Děti je pak hrají je jak kolovrátek pořád dokola. Nebaví je skladby, které dají nějakou práci. Mám osmiletou holčinu, která ke mně chodí asi tak čtyři roky na flétnu a podle slov maminky neustále doma hraje „Tluče bubeníček“. Ačkoliv po technické stránce by zvládla složitější písničky, odmítá a nechce. Vybírat s ní skladbu pro koncert je prostě horor. Ona se naučila „Kluci kočičí“ a chce hrát to, a vůbec ji nezajímá, že tahle dětská písnička je i na ni moc dětská.

Tak si tak už několik let říkám, v čem je problém. Ve mně, že děti nedokážu vést tak, jak potřebují, nebo v rodičích, kteří své děti přihlásili do hudebního kurzu bez ohledu na to, jaké mají děti vlohy? V minulosti jsem se setkala s jevem, kdy mi do kurzu klavíru na žádost maminky chodila dívka (v šesté třídě skončila), která byla sice nesmírně šikovná a talentovaná, ale došla k závěru, že na klavír prostě hrát nechce a že ji to nebaví. Naopak maminka trvala na svém, že udělá vše pro to, aby dívka na ten klavír hrála... Také to neprošlo moc dlouho, holka stávkovala tak dlouho, až jsem si s maminkou prostě musela promluvit. Mým cílem nebylo se téhle dívky zbavit, protože jí to vysloveně šlo, ale chtěla jsem přijít na to, jak jí ke hře na klavír přitáhnout, aby jí to začalo bavit. Leč nezdařilo se, nakonec po čase sama maminka přišla s tím, že už to nezvládá, že takhle si to nepředstavovala. Rozešly jsme se v dobrém, což o to, ale v lektorovi zůstanou takové ty pochyby, kde byla chyba. Možná není dobré přijímat do hudebních kurzů děti bez výběru, ale na druhou stranu může dítě méně talentované studovat hru na nástroj, i když do toho musí vložit víc úsilí... I takové děti ke mně chodí.

5. Hledání odpovědí na výše uvedené otázky

5.1 Formy a cíle zjišťování

Metodou, kterou jsem pro uvedené zjišťování informací týkajících se kritérií výběru volnočasových aktivit zvolila, je dotazník. Vzhledem ke struktuře respondentů mi tato forma přišla nejjednodušší, i když otázky použité v dotazníku jsou převážně otevřené. Zajímaly mě názory respondentů, nikoliv jen statistické ano či ne. I s tím, že výsledné hodnocení odpovědí zabere víc času a bude náročnější. Zrovna tak jsem musela zadání dotazníků přizpůsobit věku respondentů a jejich „mentální“ zralosti. Některé menší děti měly rovněž problémy pochopit psaný text, s nimi jsem tedy prošla dotazníky sama osobně, otázky jsem jim četla a případně vysvětlila, jak jsem je myslela, a sama zapisovala odpovědi. Je až neuvěřitelné, kolik do dotazníků i větší děti nasekaly chyb a hrubek!

Cílem dotazníku je tedy zjistit okolnosti a kritéria výběru konkrétních volnočasových aktivit jako takových, množství zvolených aktivit, ale například i časová dotace, kterou je dítě schopno nebo vůbec ochotno zvolené aktivitě věnovat. Ve druhé části dotazníků jsou již otázky zaměřeny přímo na vztah dítěte k hudebním kurzům, jakožto i na důvody a cíle, s jakými dítě začalo hudební kurz navštěvovat.

Poměrně překvapivě nestojí na prvním místě zvolené aktivity hudební kurz. Velmi častou otázkou dětí bylo „a musím na první místo napsat klavír/flétnu“? a v očích jsem viděla obavy z mé odpovědi. Samozřejmě že ne, nebylo cílem zjistit, jak jsou děti z hudebních kurzů unešené a nadšené. V několika případech jsem zcela jasně viděla, že děti celý týden jen „lítají“ z kroužku do kroužku a snahou rodičů je absolutně zamezit jakémukoliv zůstatku volného času. Důvodem takového jednání rodičů jsou obavy ze setkání dětí se sociopatologickými jevy a „špatnými“ kamarády. Na jednu stranu tyto rodiče sama jako rodič plně chápu, ale na druhou stranu se život takového dítěte stává neustálým závodem, jak je chudák dítě tlačeno, aby bylo včas tam a tam, aby stihlo to či ono... Osobně si myslím, že takový životní styl musí být hodně náročný nejen pro děti, ale i pro samotné rodiče.

5.2 Charakteristika oslovených respondentů

Z důvodu objektivnosti odpovědí na zadané otázky byli respondenti rozděleni na dvě skupiny s tím, že obě skupiny by se neměly vzájemně ovlivňovat. Jednou skupinou byli žáci navštěvující naše hudební kurzy, druhou skupinou byli jejich rodiče. Proč byly dotazovány děti i rodiče, vyplývá z předchozího textu. A proč si nepřeji, aby děti vyplňovaly dotazníky v přítomnosti rodičů, je myslím také zcela jasné – zajímaly mě názory obou skupin, ale nechtěla jsem, aby se odpovědi zcela shodovaly.

První skupinou respondentů je věková kategorie dětí od 7 do 13 let, tedy od 1. tříd až po 7. třídy základní školy. Starší děti samozřejmě vyplňovaly dotazník samy, s mladšími dětmi jsem byla nucena přece jen aktivně spolupracovat – tyto děti mají pořád ještě problémy se čtením samotným a hlavně, a to je v případě dotazníku hodně důležité, s pochopením psaného textu. Otázky jsem jim v těchto několika případech četla, případně jsem vysvětlila, jak jsem otázku vlastně myslela, a následně jsem zapisovala jejich odpovědi. Žádné z dětí neodmítlo dotazník vyplnit, tuto skutečnost však příkládám k tomu, že se všemi dětmi se osobně znám. Děti byly ochotné a vstřícné, dokonce neodmítaly se pod vyplněný dotazník podepsat, a to ani po zdůraznění, že pokud nechtějí, tak nemusí. Všechny se však živě a aktivně zajímaly, proč dotazník spolu vyplňujeme a už asi po týdnu se ptaly, jak dotazník dopadl. Prekérní otázka, odpověď musím teprve vymyslet. Všechny děti spojuje stejný výběr volnočasových aktivit – všechny navštěvují hudební kurzy klavíru či zobcové flétny.

Druhou oslovenou skupinou jsou rodiče výše uvedených dětí, v některých případech bylo mnohem jednodušší oslovit prarodiče, které pravidelně děti do kurzů doprovázejí. V tomto případě jsem se trochu obávala nízké návratnosti. Se všemi rodiči nejsem osobně ve styku a neznám se s nimi osobně, nehledě na to, že pokud nebudou chtít dotazník vyplnit, tak s tím nemohu nic dělat.

Veškeré otázky se týkají pouze výběru volnočasových aktivit, z obsahu dotazníku nelze vyčíst žádnou informaci z osobního života kromě údaje o věku dítěte (aby mohly být získané údaje objektivně roztříděny a následně zhodnoceny).

Cílem dotazníku bylo zjištění kritérií pro výběr konkrétních zájmových aktivit, množství a oblíbenost zvolené zájmové aktivity, časová dotace, kterou je dítě schopno nebo ochotno zvolené aktivitě věnovat, motivace dětí.

6. Zhodnocení jednotlivých odpovědí na otázky, výsledky zjištění

Otázka č. 1: Jaké zájmové aktivitě se věnuješ nejvážněji?

Protože jsem učitelka hudebních kurzů, hodně častý dotaz dětí zněl, jestli musí odpovědět, že hudební kurzy, nebo mohou zvolit i jiné. Děti měly obavy, co jim odpovím a že na ně budu naštvaná, ale mým cílem přece nebylo zjištění, že hudební kurzy jsou pro ně hluboce nejoblíbenější. Za ta léta jsem již vystřízlivěla a stojím pevnýma nohama na zemi. Osloveno bylo 26 dětí, odpovídalo celkem 25 dětí z celkového počtu, 1 dítě se neúčastnilo pro nemoc.

Výsledné odpovědi ve skupině dětí:

výsledné odpovědi ve skupině rodičů

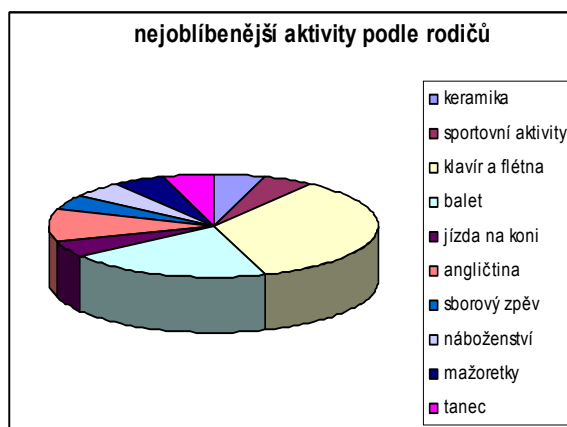
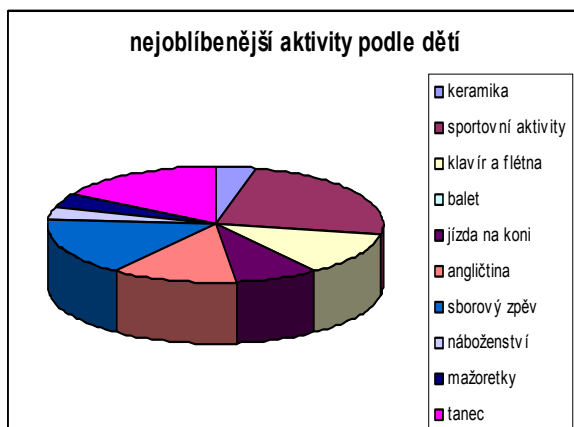
Typ volnočasové aktivity	Počet dětí, které tuto aktivitu volilo	Typ volnočasové aktivity	Počet dětí, které tuto aktivitu volilo
Sportovní aktivity (aerobic, florbal, karate...)	5 dětí	Sportovní aktivity (aerobic, florbal, karate...)	5 dětí
Keramika	1 dítě	Keramika	1 dítě
tanec	3 děti	tanec	4 děti
Badminton	1 dítě	Badminton	1 dítě
Klavír + flétna	4 děti	Klavír + flétna	7 dětí
Jízda na koni	2 děti	Jízda na koni	1 dítě
Mažoretky	1 dítě	Mažoretky	1 dítě
angličtina	3 děti	angličtina	2 děti
Sborový zpěv	4 děti	Sborový zpěv	2 děti
Náboženství	1 dítě	Náboženství	1 dítě

Z 25 dětí jen 5 (v případě rodičů 6) uvádí hudební kurzy na prvním místě. Je to proto, že děti tuto aktivitu většinou berou jako práci, protože se při tom musí učit a soustředit se na hru, hra na nástroj se musí cvičit, takže to bohužel neberou jako volnočasovou aktivitu.

Oproti tomu mě překvapilo, že v některých případech se názor dětí liší od názoru rodičů. Děti uvádí např. náboženství či skaut, oproti tomu rodiče PC hry či přírodní vědy. Zdá

se, že oblíbenost hudebních kurzů rodiče hodnotí lépe, než děti. Rodiče uvádí plavání či karate, děti tyto kroužky ani v jednom případě neuvádí. Například balet je jednou z takových aktivit. Rodiče hned čtyř děvčat jsou přesvědčeni, že jejich dcery dělají balet hrozně rády, zatímco děvčata balet za nejoblíbenější aktivitu vůbec neuváděla. Při následném rozhovoru dokonce jedna sedmiletá dívka zakončila náš rozhovor suchým zkonstatováním „nesnáším balet“.

nejoblíbenější aktivity podle dětí		nejoblíbenější aktivity podle rodičů	
keramika	1	keramika	1
sportovní aktivity	6	sportovní aktivity	3
klavír a flétna	3	klavír a flétna	7
balet	0	balet	4
jízda na koni	2	jízda na koni	1
angličtina	3	angličtina	2
sborový zpěv	4	sborový zpěv	1
náboženství	1	náboženství	1
mažoretky	1	mažoretky	1
tanec	4	tanec	4

Z grafů dále vyplývá skutečnost, jaké aktivity považují za důležité děti a zcela jiné považují za důležité rodiče. Zatímco rodiče kladou důležitost jedněm aktivitám, na straně dětí rodiči zdůrazňované aktivity stojí na okraji zájmu. U dětí jsou oblíbené zejména zábavné volnočasové aktivity, zatímco rodiče uvádí v rámci zjišťování oblíbenosti té či které aktivity ve velké míře vzdělávací aktivity, které by si děti nejspíš samy nikdy nevybraly. Děti kladně hodnotí sportovní aktivity a například sborový zpěv, zatímco rodiče hodnotí hudební kurzy a například balet. Sportovní aktivity a sborový zpěv nepovažují za důležitou aktivitu, tak ji ve většině případů ani neuvádí.

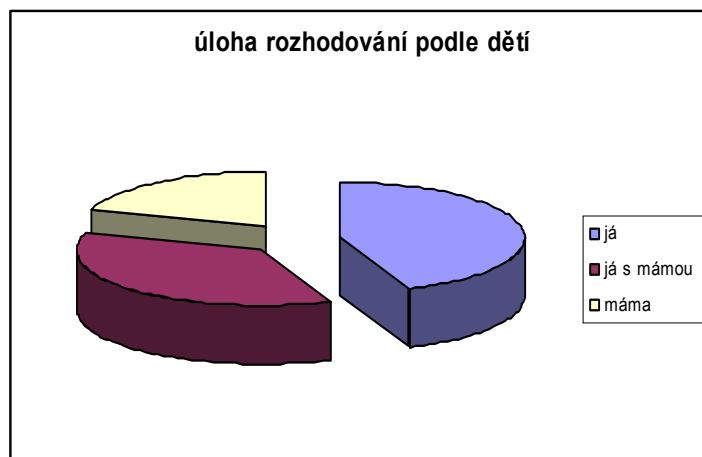
Otázka č. 3: Kdo rozhoduje o výběru tvých zájmových aktivit?

úloha rozhodování podle dětí

já	11
já s mámou	9
máma	5

úloha rozhodování podle rodičů

já	2
rodiče s dětmi	18

Z grafů vyplývá, že odpovědi jsou v zásadě tři a děti mají pohled na úlohu rozhodování poněkud odlišný od pohledu rodičů. Zatímco děti často uvádí, že o výběru svých volnočasových aktivit rozhodují samy, rodiče to tak nevidí. Připouští, že toto téma s dětmi probírají. Jen v jednom případě se mi dostalo odpovědi, že dítě si aktivity volí samo s výjimkou klavíru, který by si dítě samo nevybralo.

Zajímavý je pohled dětí na vybírání aktivit s mámou, zatímco rodiče vždy uvádí, že aktivity vybírají děti s rodiči. Dále z odpovědí dětí vyplývá, že se ani v jednom případě na výběru volnočasových aktivit svých potomků nepodílí otec, přitom většina „mých“ dětí pochází z úplných rodin. Vždy uváděly spolupráci s mámou.

Otázka č. 4: **Jakým dalším zájmovým aktivitám se věnuješ:**

V těchto odpovědích konečně došlo vedle mnoha dalších i na hudební kurzy. U této otázky není zpracovaný graf (resp. grafy), protože dalších volnočasových aktivit děti i rodiče uvedli velké množství a vzájemné odpovědi se víceméně shodují. Z nulových hodnot u některých aktivit by se dalo dovodit, že tyto aktivity nejsou pro děti důležité a význam jim přikládají spíše rodiče. Ve Kbelích je nabídka volnočasových aktivit natolik široká, že v podstatě by se dalo říci, že každé dítě má možnost věnovat se úplně něčemu jinému.

typ volnočasové aktivity	Počet dětí, které se zvolené aktivitě věnují / pohled děti	počet dětí, které se zvolené aktivitě věnují / pohled rodičů
zobcová flétna	4	4
klavír	7	7
sborový zpěv a orchestr	4	2
přírodověda a historie	1	2
Malování a keramika	0	3
gymnastika a aerobic	1	3
balet	0	4
skaut	1	1
Jazykové kurzy	6	8
Fotbal a florbal	0	4
tanec	2	3
Jízda na koni	1	2
TV a PC	1	0
plavání	0	1
karate	0	1

Z uváděného počtu zvolených aktivit zcela jasně vyplývá, že žádné dítě se nevěnuje pouze jedné zvolené aktivitě. Je to nejspíš daň doby, tento úkaz jako matka plně chápu, má dcera je na tom úplně stejně. Rodiče jsou v práci do večera a tak se snaží dětem zajistit aktivity v podstatě do té doby, než se vrátí z práce. Je pravda, že děti tak nemají žádný skutečně volný čas, ale na druhou stranu dnešní doba nepodporuje variantu, aby se dítě toulalo po městě, aniž by rodiče věděli, kde a s kým dítě je a co dělá.

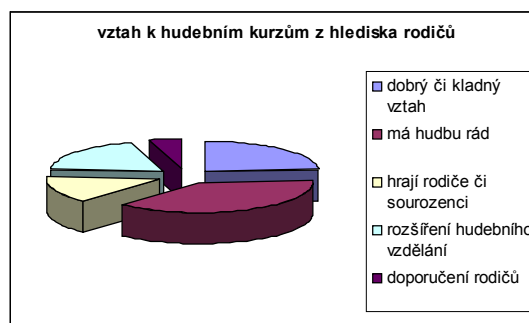
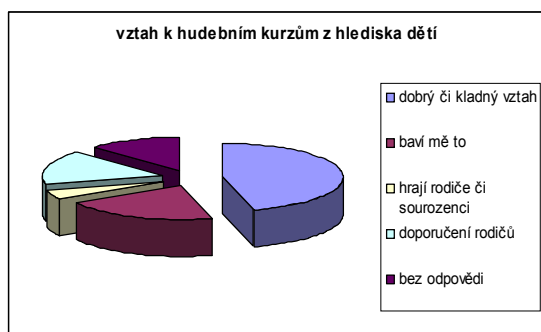
Od tohoto místa se otázky stáčí výhradně k hudebním volnočasovým aktivitám.

Otázka č. 5: Jaký máš vztah ke studiu hry na klavír nebo zobcové flétny?

Přestože žádné z dětí neuvedlo hudební kurzy jako stěžejní, pět děvčat překvapivě na tento dotaz odpovědělo zcela automaticky, že je tyto kurzy baví.

Pro děti je hodně důležitá vazba na předchozí zkušenosti starších sourozenců, většinou však odpovídaly jen obecně, že je to baví či mají k hudbě a hře na nástroje prostě kladný nebo dobrý vztah. Tři děti na tuto otázku dokonce neodpověděly vůbec. Pro rodiče je důležité rozšíření hudebního vzdělání, zatímco děti tento důvod neuvádí ani v jednom případě. Ani v jednom případě se nestalo, že by rodič na tuto otázku neodpověděl. Rodiče častěji rovněž odpovídali, že jejich potomky hra na nástroje baví., ve dvou případech je to pro děti dokonce příjemná zábava.

dobry či kladny vztah	11	dobry či kladny vztah	5
bavi me to	5	ma hudbu rad	8
hrají rodiče či sourozenci	1	hrají rodiče či sourozenci	3
doporučení rodičů	4	rozšíření hudebního vzdělání	4
bez odpovědi	3	doporučení rodičů	1

Děti do možnosti „vztah dobrý, či vztah kladný“ podle mého názoru zahrnují rovněž odpověď „neutrál“, tzn. že k hudebním kurzům nemají vlastně vztah žádný. Tento názor se potom odráží ve výsledcích jejich práce. Vědí, že musí přijít na hodinu, tak přijdou... a rovněž vědí, že zatímco přijít mohou, tak odejít musí. Tato domněnka je podpořena i volbou odpovědi 0, k otázce děti nevyjádřily žádný názor. Na druhou stranu rodiče kladou větší důraz na vliv rodičů, kteří sami na nějaký nástroj hrají, pro děti tato skutečnost však důležitá nejspíš není. Tuto domněnku mohu potvrdit ze své rodiny, celá léta hraji na klavír a celá léta moji hru dcera poslouchá, dokonce vyleze ze svého pokoje a jde poslouchat, protože se jí má hra líbí. Bohužel to není kritériem pro volbu identické volnočasové aktivity. Dcera sice s hrou na klavír začala, ale po dvou letech stejně skončila se slovy „základy už umím a to mi stačí“.

Otázka č. 6: Kolik času věnuješ cvičení hry na klavír nebo zobcovou flétnu?

Zde je z odpovědí zcela jasné, které dítě se hře na nástroje skutečně pravidelně věnuje a které si nástroj vezme přesně deset minut před hodinou, to ještě „v běhu“. Bohužel z dotazníku již nevyplývá úměrnost frekvence cvičení s dosaženými výsledky. Tady vznikají velké rozdíly díky většímu či menšímu podílu talentovanosti a úsilí, s jakým se dítě cvičení věnuje. Děti cvičící hodinu denně s téměř nulovými výsledky upřímně lituji. Takové děti mi půl roku předvádí skladbu bez jakéhokoliv náznaku pokroku. Nakonec zpravidla rezignují a odcházíme od nedokončené skladby. Dítě je pak totiž otrávené, že hraje pořád to samé a nebaví ho to, což je kontraproduktivní.

Jako lektorka samozřejmě upřednostňuji děti talentované, ale jako pedagog nemohu děti podle šikovnosti odlišovat (a tak chválím a chválím, ačkoliv podle mého hudebního názoru není v některých případech příliš za co...).

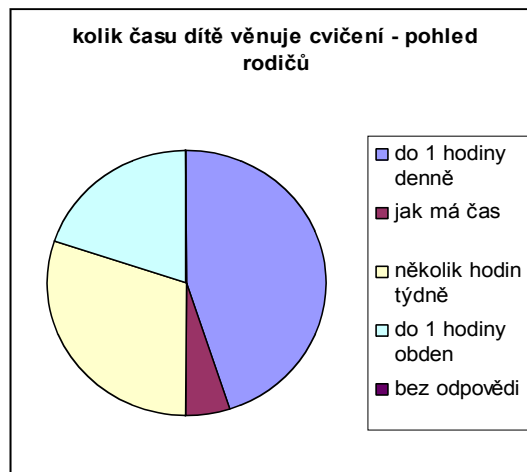
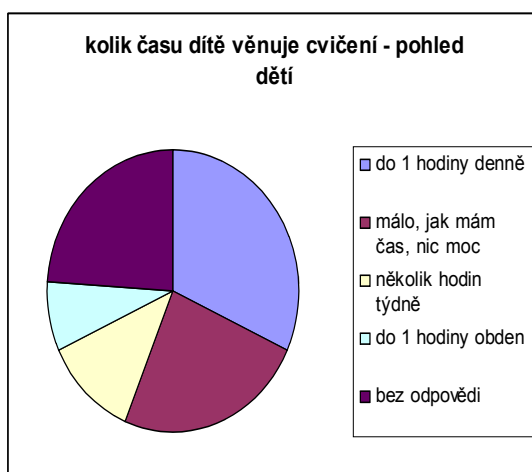
Následují odpovědi dětí a poté i rodičů, jak je to s tím časem, který děti cvičení věnují. Z grafů je více méně patrné, jak si děti odpovědi přizpůsobují, abych byla s jejich odpověďmi spokojená. Téměř všechny uvádí, že se hře věnují více méně každý den, rodiče však přiznávají, že 2 – 3x v týdnu to dětem stačí.

Pohled dětí – podíl cvičení

do 1 hodiny denně
málo, jak mám čas, nic moc
několik hodin týdně
do 1 hodiny obden
bez odpovědi

pohled rodičů – podíl cvičení

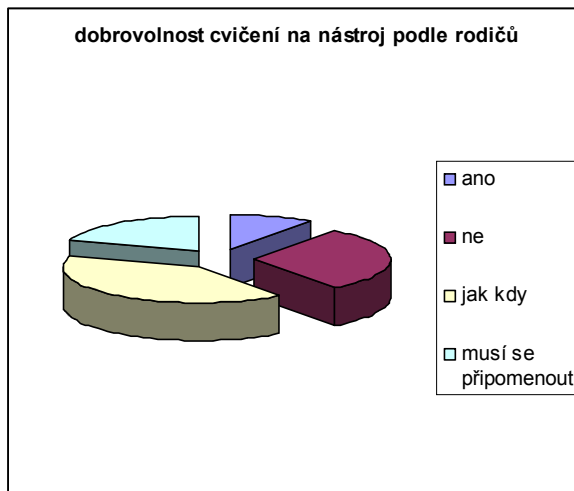
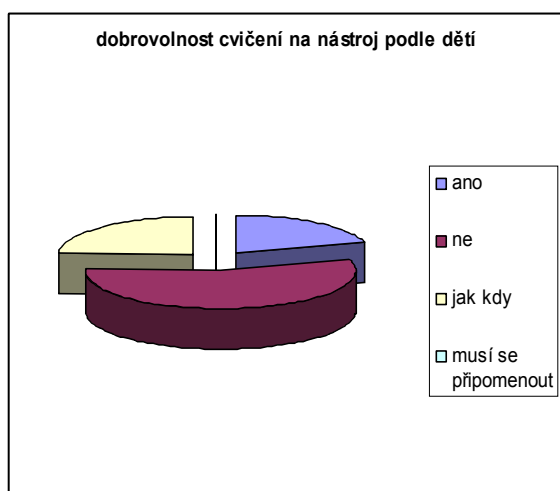
8 do 1 hodiny denně	9
6 jak má čas	1
3 několik hodin týdně	6
2 do 1 hodiny obden	4
6 bez odpovědi	0

Otázka č. 7: Musí tě rodiče ke cvičení hry na nástroj honit?

Odpovědi poměrně věrně kopírují zkušenosti z dlouhodobého pozorování:

Odpovědi dětí	Počet dětí, které tento typ odpovědi volily	Odpovědi rodičů	Počet rodičů, kteří daný typ odpovědi volili
ano	5	ano	2
ne	14	ne	6
Jak kdy	6	Jak kdy	8
Musí se připomenout	0	Musí se připomenout	4

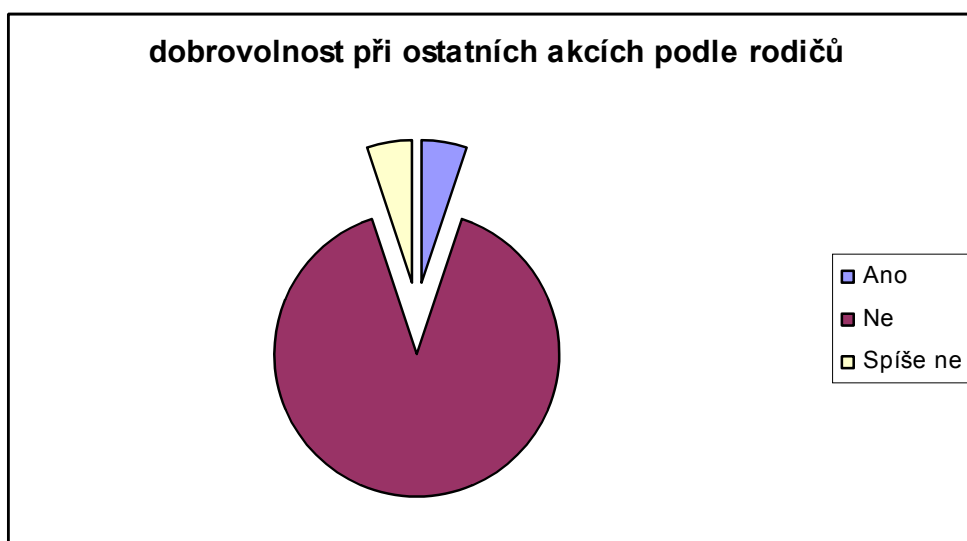

V této otázce u odpovědí dětí zcela chybí varianta nutnosti bezpodmínečného připomenutí, které v odpovědích rodičů figuruje poměrně často. Protože mám rovněž dceru, která hraje na nástroje už několik let, vím, že se cvičením čeká skutečně do té doby, než jí asi tak potřetí připomínám nutnost vzít tu flétnu konečně do ruky. Sice celou dobu ví, že nakonec bude muset cvičit, ale nejspíš celou tu věc s dohadováním, jestli už půjde nebo ještě ne, bere jako tradiční rituál. Nebo snad ví, že mě tím vytáčí a má z toho ohromnou legraci... Potom cvičí bez problémů, jako by se nechumelilo. Možná že to tak mají i ostatní děti. Jen nelze zjistit, jestli tuto variantu děti samy zahrnují do odpovědí ano nebo ne. Tady nejspíš záleží na věku dítěte, čím starší dítě, tím „osobitější“ povaha, mé dceři je již 13 let a vyjít s ní vyžaduje někdy značnou dávku trpělivosti.

Otázka č. 8: Musí tě rodiče honit k práci ve tvých ostatních aktivitách?

Cílem u této otázky byla snaha o zjištění, nakolik u dětí stojí hudební kurzy na okraji zájmu či spíše na zájmu rodičů oproti jiným zájmovým aktivitám, kterým se děti věnují mnohem raději. Hra na nástroj je totiž bohužel jen a jen o práci a tu děti poměrně nerady.

Odpovědi dětí	Počet dětí, které tento typ odpovědi volily	Odpovědi rodičů	Počet rodičů, kteří daný typ odpovědi volili
Ano	0	Ano	1
ne	18	Ne	18
Spíše ne	7	Spíše ne	1

Upřesnění ke grafům je uvedeno v textu.

V následujících otázkách se měly děti i rodiče vyjádřit k případným dalším volnočasovým aktivitám, kterým by se děti chtěly věnovat, pokud by k tomu měly možnost a podmínky. V mnohých případech jsem místo odpovědí u otázky našla otazníky. Jeden 13-letý mladík mi tam napsal, že by se mu líbil fotbal a na otázku, proč se mu nevěnuje, pohotově napsal „jsem levej“. Často jsem tyto otázky našla prostě jen proškrtnuté, případně s poznámkou, že děti již volnočasových aktivit mají velké množství a víc by jich prostě nestihly. Častá je odpověď, že děti již tak mají málo času.

Součástí dotazníku byly ještě otázky, které se však dětem nejspíš zdály příliš abstraktní, takže odpovědi nejsou příliš vypovídající. Jednalo se o otázky typu „Čeho bys chtěl/a v oblasti hry na nástroj dosáhnout?“, „Splnil kurz hry na nástroj tvé očekávání?“ nebo „Jak dlouho se chceš studiu hry na nástroje nadále věnovat?“ Děti většinou odpovídaly, že neví, případně že ano (ale nejsem si jistá, zda pochopily význam položené otázky).

Otázka č. 10: **Jak dlouho se chceš studiu hry na nástroje nadále věnovat?**

Tuhle otázku bych rozdělila na dvě podotázky a odpovídají na ni pouze děti.

1) Jak dlouho se chcete hře na nástroje věnovat? Na tuhle otázku valná většina dětí odpovídala, že „dlouho“. Jen v jednom případě chtěla jedna dívka „sedmačka“ skončit, mezitím již bohužel skončila. Překvapilo mě, že většina dětí, které k nám do kurzů chodí, prostě chodí s tím, že chodí a hotovo. Neřeší, jak dlouho ještě budou chodit, prostě nasedly do rozjetého vlaku, a tak se vezou.

2) Kolik je ti let? Zdánlivě nepodstatná otázka, ale u některých odpovědí dokresluje věk mentalitu a způsob myšlení dítěte.

Závěr

Při zpracovávání této práce bylo zjištěno, že vztah dětí k výuce hry na hudební nástroje je poněkud na horší úrovni, než jsem očekávala. Mimo jiné jsem zjistila, že tento fakt je dán typem institutu nabízejícího předmětné volnočasové aktivity. Kurzy a kroužky organizátora, MČ Praha 19, jsou relativně neorganizované – nejsou organizovány pod žádnou organizací ani pod organizační složkou. Tyto aktivity zajišťuje, pořádá a financuje přímo městská část, tedy úřad. Protože nejsou zaštitěny žádnou vznešenou hlavičkou, rodiče i děti mají zafixovanou ideu, že jde skutečně o laické kroužky a že my lektori máme za úkol děti zabavit, případně se o ně postarat v době, kdy jsou rodiče v zaměstnání. Tento postoj se pak odráží ve vztahu dětí i rodičů ke kurzům jako takovým, ve většině případů jsou vnímány jako neprofesionální kroužky a jestli dítě umí či neumí je naprosto nepodstatné.

V dotazníku se měli rodiče vyjádřit k důvodu, proč pro své děti zvolili právě kurzy ve Kbelích, když mají v blízkém dosahu základní uměleckou školu s puncem oficiálnosti. U všech rodičů hraje velký význam blízkost nabízené aktivity. Jsou spokojeni, že aktivity jsou v místě bydliště, líbí se jim, že děti nemusí nikam dojíždět. Rodiče velmi kladně hodnotí tzv. neexistenci postupových zkoušek, což je v základní umělecké škole velkým strašákem jak mezi dětmi, tak mezi rodiči. Mohu rovněž potvrdit z vlastní zkušenosti, dceru právě v čakovické ZUŠce k postupovým zkouškám ani nepustili. Dnes chodí do jiné ZUŠky a je velice spokojená.

Přemýšlela jsem, jestli byl či nebyl naplněn cíl této práce. Napadlo mě, že jsem vlastně nic nezjistila, ale nakonec jsem dospěla k závěru, že cíl práce byl určitě naplněn. Přidanou hodnotou bylo pro mě zjištění, že rodiče pohlíží na výběr volnočasových aktivit jinak než jejich děti. Jak vyplývá i z grafů, rodiče kladou důležitost do jiných oblastí výběru volnočasových aktivit, zatímco děti od nich očekávají především zábavu (což zrovna hudební kurzy příliš nenabízí), rodiče i od volnočasových aktivit očekávají jednoznačně rozšíření vzdělání. V tomto případě hudebního, které v osnovách základních škol v dnešní době příliš obsaženo není. Že děti nejsou ochotny věnovat cvičení na nástroje příliš mnoho času, jsem ani nemusela zjišťovat pomocí dotazníku, to poznám po deseti minutách hodiny. Jen jsem byla utvrzena, že situace je nejspíš mnohem horší, než bylo očekáváno.

Cílem práce bylo zjištění kritérií pro výběr konkrétních zájmových aktivit, množství a oblíbenost zvolené zájmové aktivity, časová dotace, kterou je dítě schopno nebo ochotno zvolené aktivitě věnovat, motivace dětí.

Použitá literatura a další zdroje:

§ 11 a 12 zákona č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících, v aktuálním znění

§ 4 a násl. Zákona č. 561/2004 Sb., školský zákon, v aktuálním znění

ČADILOVÁ, Olga. *Praha - Kbely a okolí*. 2006. Praha : Maroli, 2006. 144 s. ISBN 80-86453-22-7.

HÁJEK B., *Pedagogika volného času* (přednáška) Praha, PEDF UK, 14.10.2009

HÁJEK, B., HOFBAUER, B., PÁVKOVÁ, J. *Pedagogika volného času*. 2003. Praha : Portál, 2003. ISBN 978-80-7367-423-6.

PRŮCHA, J.. *Přehled pedagogiky*. 2008. Praha : Portál, 2008. 272 s. ISBN 978-80-7367-567-7.

Vyhláška MŠMT č. 71/2005 Sb., o základním uměleckém vzdělání, v aktuálním znění

Vyhláška MŠMT č. 74/2005 Sb., o zájmovém vzdělávání, v aktuálním znění